

CROATICA CHRISTIANA PERIODICA

ČASOPIS INSTITUTA ZA CRKVENU POVIJEST
KATOLIČKOGA BOGOSLOVNOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

God. XLIV

Zagreb, 2020.

Broj 86

rasprave i prilozi

UDK 27-789.32(210.7Korčula)“1394”(091)
930.2:003.074

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 24. studenoga 2019.

Prihvaćeno za objavljivanje: 1. lipnja 2020.

ISPRAVA INSTRUMENTO DELLA CESSIONE DEL SCOGLIO DELLA COMUNITÀ DI CURZOLA ALLI PADRI MINORI OSSERVANTI DI SAN FRANCESCO L' ANNO 1394.

Nada BULIĆ, Zadar – Ivana POSEDI, Varaždin

Isprava Instrumento della cessione del scoglio della comunità di Curzola alli Padri minori osservanti di San Francesco l' Anno 1394. darovnica je Velikog vijeća grada Korčule franjevačkom Redu male braće. Isprava je prijepis i datira se u 17. stoljeće. Sam je tekst darovnice sačuvan u nekoliko verzija koje pokazuju određene međusobne razlike dovodeći u pitanje izvornost teksta te isprave. Temeljem diplomatske analize, analize leksičko-stilističkih značajki, pravnog konteksta i okolnosti nastanka u radu se pokazuje da isprava predstavlja prijepis autentičnog teksta darovnice iz 1394. godine i da se njome ustvrđuje vlasnost toga reda ne samo na dijelu Otoka kod Korčule, kako se dosad smatralo, nego i nad cijelim otokom.

KLJUČNE RIJEČI: franjevački Red male braće, Badija, samostan, diplomatska analiza.

Uvodna razmatranja

U Arhivu franjevačkog samostana na Otoku kod Korčule, danas pohranjenom u samostanu Male braće u Dubrovniku, pod signaturom ASO I/1 čuva se isprava naslovljena *Instrumento della cessione del scoglio della comunità di Curzola alli Padri minori osservanti*

*di San Francesco l' Anno 1394.*¹ Iako je po svom sadržaju i značaju *privilegium*, dosad u našoj znanstvenoj i stručnoj literaturi nije sistematski obrađivana. Riječ je o kasnijem prijepisu danas izgubljene isprave iz 1394. godine. Iz tog se razloga postavlja pitanje izvornosti i tumačenja njezina teksta na koja ćemo u ovom radu, ispitujući njezine značajke kako jezične tako i sadržajne naravi, uznaostajati odgovoriti.

Po prirodi svoga sadržaja *Instrumento della cessione del scoglio della comunità di Curzola alli Padri minori osservanti di San Francesco l' Anno 1394.* predstavlja darovnicu kojom Veliko vijeće korčulanske komune na sjednici održanoj 30. svibnja 1394. godine dodjeljuje povlastice franjevačkom Redu male braće na Otoku kod Korčule. Opseg je tih povlastica, pod pretpostavkom da je riječ o prijepisu originala, toliki da čini ispravu važnim dokumentom za povijest franjevacu, posebno Reda male braće na Otoku, na kojem oni obitavaju u kontinuitetu, uz historijske nedaće, od posljednjeg desetljeća 14. stoljeća. Franjevački samostan na Otoku, zvan još i Badija, osnovali su franjevci bosanske vikarije u potrazi za mjestima gdje bi se mogli smjestiti »u danima progona od strane heretika i shizmatika, a i od turskih provala nakon Kosovske bitke«². Namijenjena prvotno za teološku i duhovnu pripremu misionara, ta su mjesta dalje činila okvir za širenje njihova misionarskog, a u kasnija vremena i diplomatskog djelovanja.³ Dubrovačka republika ih poziva 1344. godine u novostečeni Ston. Oko pola stoljeća kasnije, 1393. godine daje im da podignu samostan u Rožatu na izvoru Rijeke dubrovačke, a uskoro još jedan 1399. godine u Slanom.⁴ Kao vremenski okvir nastanjivanju franjevacu redovnika na samom Otoku prema povijesnim izvorima uzimamo razdoblje između ožujka 1392. i svibnja 1394. godine, odnosno između vremena zapisivanja oporuke stonsko-korčulanskog biskupa Ivana iz Krka⁵ i vremena održavanja sjednice Velikog vijeća na kojoj je donesena odluka o kojoj je u toj ispravi riječ. Naime, biskup Ivan u tom dokumentu preporuča izvršiteljima da uznastoje oko gradnje samostana i budu na pomoć franjevcima koji će nastaniti Otok.⁶

¹ Sveukupni je fundus još 1947. godine izmješten u Franjevački samostan Male braće u Dubrovniku zbog ondašnjih političkih prilika i do danas se nalazi tamo. Rukopisne građe, kako su nas informirali fra Ivan Penavić i fra Stipe Nosić, ima otprilike 300 jedinica, vezanih više-manje uz samostansku svakodnevicu tijekom stoljeća.

² Marijan ŽUGAJ, »Samostani franjevacu konventualaca u Bosanskoj vikariji«, *Croatia christiana periodica*, god. 14, br. 25, Zagreb, 1990., str. 23. Tako po franjevce nepovoljne prilike u samoj Bosni ranih 1390-ih, kada Korčula priznaje bosanske kraljeve Stjepana Tvrtka I. i Stjepana Dabišu svojim gospodarima i kada su se bosanski franjevci selili, opisuje i Frano Radić: »za tadašnjeg bosanskog vladanja, progonjeni od bogumila i njihovih pristaša i bježeći pred Turcima«, u: Frano RADIĆ, »Odlomak starog slovenskog rukopisnog evangelijara s predgovorima i blagoslovima, gotskim pismom napisana, u knjižnici franjevačkog samostana na Otoku (Badia) kod grada Korčule«, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, knj. 2, god. 2, Sarajevo, 1890., str. 254–262.

³ Pijo Mate PEJIĆ, »Dva biskupa iz reda franjevacu«, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 47, Zagreb, 2005., str. 225–246.

⁴ Josip BELAMARIĆ, »Franjevačka crkva i samostan na Otoku kod Korčule«, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, god. 23, br. 1, Split, 1983., str. 150.

⁵ Biskup Ivan iz Krka upravljao je korčulansko-stonskom biskupijom od oko 1370. do 1392. godine. O njegovim nastojanjima na osnivanju franjevačkog samostana na Otoku, obnovi crkava na Korčuli, privremenom inkorporiranju Lastova Korčulanskoj biskupiji i proisteklim sporovima vidi: Vinko FORETIĆ, *Otok Korčula u srednjem vijeku do g. 1420.*, Zagreb, 1940., str. 112–113., 357–358.

⁶ V. FORETIĆ, *Otok Korčula*, str. 344 navodi: »Biskup Ivan iz Krka, koji je upravljao korčulansko-stonskom biskupijom po prilici od g. 1370. do 1392., nastojao je, da se u Korčuli osnuje franjevački samostan, i toj je svojoj želji dao izražaja u svojem testamentu, što ga je izrekao usmeno pred svjedocima za svojeg života, a

Značajna je za našu temu oporučna odredba kanonika eremita Vlaha Ivanovića iz 1368. godine koja se odnosi na eremite,⁷ ako takvih bude, koji bi se željeli nastaniti na Otoku. Njima oporučitelj predaje crkvu sv. Marije Milosrdne, koju je dao tamo sagraditi, zajedno s imanjima na uživanje dokle god budu na Otoku.⁸ Svakako, u ljeto 1392. godine franjevci su već na Otoku, a gradnja samostana očito već u tijeku, kako svjedoči oporuka Ivana Antunova iz Vienne, klesara i graditelja francuskog podrijetla,⁹ kojom se redovnicima ostavlja vapno za gradnju samostana.¹⁰ Godine 1394. korčulansko Veliko vijeće ispravom kojom se u ovom radu bavimo dodjeljuje franjevcima na Otoku povlastice o kojima će u nastavku rada biti riječi. U tom se razdoblju diljem Dalmacije bosanskim franjevcima oporučno ostavljaju značajna sredstva za pomoć ili izgradnju samostana, pa se i proces odomaćivanja franjevaca na Otoku, potpomogut općom klimom, a vjerojatno i mogućnostima proisteklima iz prikazane darovnice, odvijao relativno brzo. Tako se godine 1399. taj samostan navodi kao osmi samostan unutar Dubrovačke kustodije kojoj je pripojen.¹¹ U vrijeme odjeljivanja Dubrovačke i Dračke kustodije 1402. godine taj je samostan ostao Dubrovačkoj kustodiji i prošao potom kroz nekoliko faza prijenosa ingerencije dok ga nije preuzela Dalmatinska opservantska vikarija.¹²

Rekonstruirajući događaje u vezi dolaska franjevaca na Otok, suočen s nedostatkom izvorne građe za razdoblje do 1420. godine, naš istaknuti znanstvenik Vinko Foretić temeljio je dio svojih istraživanja na dvama za našu temu važnim rukopisima iz 19. stoljeća: *Convento dei Padri Francescani nello Scoglio Badia*, na talijanskom jeziku od nepoznatog pisca, i drugom *Povijesne crtice o samostanu, crkvi i otoku Badiji od g. 1392.*, koji je prema prvom rukopisu napisao Serafin Ivasović (druga polovica 19. st.), djelatni gvardijan samostana. Foretić ocjenjuje jedan i drugi rukopis vrijednim izvorom, koliko se god ovaj hrvatski naslanjao na talijanski, jer donose u prijepisu neke dokumente, u cjelini ili u fragmentima, značajne za povijest samostana i reda, a posljedično i otoka Korčule, kojih se izvornik ni u Foretićevo vrijeme više nije mogao naći.¹³ Oslonivši se na njihove navode,

zapisao ga po njegovoj smrti u ožujku g. 1392., te se nalazi u notarijalnoj knjizi. Velika je šteta, što je baš ta strana u knjizi vrlo pokvarena te se testament ne da u cijelosti dobro pročitati.«

⁷ U kršćanstvu monaštvo nalazi izvor opredijeljenju za samački život u Isusovom primjeru. O fenomenu povlačenja u samoću, povijesti monaštva, pravilima, idealu kontemplacije i rada te ulozi u suvremenom ekumenizmu vidi: Dušan MORO, »Monaštvo – znak i poticaj jedinstvu crkve«, *Služba Božja*, god. 44, br. 1, Split, 2004., str. 35–71.

⁸ Antun PAULINI, *Istoria ecclesiastico-profana di Curzola*, rukopis u kaptolskom arhivu u Korčuli, poglavlje XXII. Vidi također: V. FORETIĆ, *Otok Korčula*, str. 343; J. BELAMARIĆ, »Franjevačka crkva«, str. 149.

⁹ »Između Frana Radića i V. V. Vukasovića vodila se polemika o njegovoj domovini. Radić je tvrdio da ono Vienna znači Beč, a Vukasović, da to nije Beč, već francuska Vienne. Jireček također drži da je majstor Ivan iz Francuske Vienne.« – prenosi Foretić polemiku u svoje vrijeme o njegovu podrijetlu. V. FORETIĆ, *Otok Korčula*, str. 286.

¹⁰ Kasniji prijepis izvotka iz oporuke: »14 Iunii 1392, ex Testamento Magistri Io: de Vienna Petrarii reliquit Fratribus Vicariae Bosnae pro opera Monasterii de Scoleo Magno unum centenarium calcis« (ASO I/ 2).

¹¹ Luca WADDINGUS, *Annales Minorum seu trium Ordinum a S. Francisco institutorum, Editio secunda, locupletior et accuratior*, sv. 9, Roma, 1734., str. 172. Vidi također: J. BELAMARIĆ, »Franjevačka crkva«, str. 150.

¹² M. ŽUGAJ, »Samostani franjevaca«, str. 23.: »Još 1412. pripada Hrvatskoj provinciji kako svjedoči Riminski kodeks. Negdje prije 1464. preuzimaju ga bosanski opservanti, ali ubrzo, između 1469. i 1473. preuzima ga Dalmatinska opservantska vikarija.«

¹³ Ta rukopisna situacija u Korčuli uobičajena je za Dalmaciju tog vremena. Tako zahvaljujući Foretiću i drugim znanstvenicima, kulturnim povjesničarima, kroničarima i dokumentaristima, vodenima istim duhom

Foretić se osvrnuo i na prikazanu ispravu, o čemu će kasnije biti više govora.¹⁴ Ovdje pak istaknimo da dodatnu teškoću za suvremena istraživanja predstavlja i činjenica da se danas izgubio trag i tim dvama navedenim rukopisima koje je Foretić imao na raspolaganju, pa se do mogućeg njihova pronalaska oslanjamo na točnost Foretićevih navoda, kao vrsnog paleografa.¹⁵ Već Cvito Fisković u članku iz 1935. godine navodi da u svoje vrijeme nije uspio u samostanskom arhivu naći navedene rukopise.¹⁶ Iz njegova je izvještaja sasvim jasno da je bio dobro upoznat s Foretićevim istraživanjima, čiju je studiju *Otok Korčula u srednjem vijeku do g. 1420.*, kojoj je tada tek predstojalo tiskanje, ocijenio savjesno izrađenom.¹⁷ Svakako, Foretićevo je djelo ostalo nezaobilazno pri svim povijesnim razmatranjima otoka Korčule do današnjih dana. Tomu valja pridodati i povijesna istraživanja pojedinih crkvenih redova u nas, napose franjevačkih, a za širu sliku i ona istraživanja koja se bave poviješću Korčule i Otoka s aspekta povijesti umjetnosti, kako arhitekture tako i slikarstva i kiparstva, te književne povijesti, osobito rukopisne ostavštine koja se čuva u samostanskoj knjižnici.¹⁸ Pri svemu tome sama je isprava i njezine značajke, osim uopćenog spominjanja, uglavnom ostala po strani.

Sadržaj je prijepisa isprave iz 1394. u glavnim crtama sljedeći: Veliko vijeće Korčulanske komune odaziva se molbi i zahtjevu bosanskog vikara Bartolomea iz Tuscije i zabranjuje, osim uz izričitu privolu fratara, obrađivanje zemlje i sječū šume na dijelu Otoka, na prostoru oko crkve sv. Marije Milosrdne i u daljinu koliko pogled doseže stojeći kod crkve, kao i u uvali koja se pruža prema crkvi. Vijeće udovoljava molbi fratara i uz to, kako će u raspravi biti kasnije pokazano, proširuje povlasticu na cijeli Otok. Slijedeći Foretića, prema potpisu notara Rosanea, posljednjega u nizu potpisnika isprave, u nastavku ćemo je nazivati »Rosaneovom ispravom«.¹⁹ Njezin je tekst jedna od dviju u cijelosti sačuvanih

(primjerice fra Odoriko Badurina u *Kamporskoj kronici* donosi prijepise latinskih i veneto isprava, Krsto Stošić (1884. – 1944.) donosi za Šibenik, i dr.) imamo sačuvane prijepise izgubljenih originala.

¹⁴ V. FORETIĆ, *Otok Korčula*, str. 6–7., 342–348.

¹⁵ Kako je autorice izvijestio fra Stipe Nosić, upravitelj Knjižnice samostana Male braće u Dubrovniku, tim rukopisima u biblioteci nema traga, pa dakle ni u arhivu Badije. Međutim, budući da je riječ o arhivima kojima još predstoji sređivanje po suvremenim standardima arhivističke struke, nije sasvim isključena mogućnost da nas obraduje takav nalaz.

¹⁶ Cvito FISKOVIĆ, »Franjevački samostan na Otoku kod Korčule«, *Novo doba*, god. 18., br. 300, Split, 1935., str. 15–16. Opisujući unutrašnjost crkve i drveno raspelo u niši oltara navodi: »Anonimni pisac rukopisa *Convento dei Padri Francescani nello Scoglio di Badia* koji navodi prof. V. Foretić a koji na Otoku nisam mogao naći, piše da je Raspelo...«

¹⁷ C. FISKOVIĆ, »Franjevački samostan«, str. 15.: »Korčulanski historičar prof. Vinko Foretić u svojoj savjesno izrađenoj *Povijesti Korčule od najstarijih vremena do 1420. god.* koja će uskoro da izađe iz štampe, spominje...«

¹⁸ Vid VULETIĆ VUKASOVIĆ, »Krst na otoku Badiji kod Korčule«, *Starinar*, god. 3, br. 4, Beograd, 1886.; F. RADIĆ, »Odlomak starog slovenskog rukopisnog evangelijara«; Lovorka ČORALIĆ – Ivana PRIJATELJ PAVIČIĆ, »O graditeljskoj aktivnosti u trogirskim ženskim benediktinskim samostanima u vrijeme biskupa Jeronima Fonde (1738. – 1754.)«, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, god. 38, br. 1, Split, 1999.; J. BELAMARIĆ, »Franjevačka crkva«; Serdo DOKOZA, *Dinamika otočnog prostora, Društvena i gospodarska povijest Korčule u razvijenom srednjem vijeku*, Split, 2009.; Damir TULIĆ – Nina KUDIŠ, *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule*, Korčula, 2014.; Danijel PATAFTA, *Franjevačko 13. stoljeće. Povijest, teologija, duhovnost*, Zagreb, 2018.; Ivan OSTOJIĆ, »Dodiri između benediktinske i franjevačke ustanove u Hrvatskoj«, *Crkva u svijetu*, god. 1, br. 1, Zagreb, 1966.; P. M. PEJIĆ, »Dva biskupa«; M. ŽUGAJ, »Samostani franjevac« i brojni drugi.

¹⁹ U Državnom arhivu u Dubrovniku, Arhivskom sabirnom centru Korčula – Lastovo (dalje: DADU-SCKL) fond 75, *Bilježnici Korčule za mletačke uprave*, serija Rosaneo Ivan Krstitelj, Filip i Vincenzo, čuvaju se

verzija teksta pretpostavljene originalne isprave. Tu verziju, ali bez navođenja Rosaneova potpisa, donosi i Fabianich.²⁰

Drugu verziju teksta danas nalazimo samo kod Foretića.²¹ U svojoj studiji Foretić donosi cijeli tekst isprave kako ju je prepisao od autora spomenutih dvaju rukopisa iz 19. stoljeća, koji se bave poviješću samostana i djelovanja franjevaca na otoku Badiji. Ta je verzija, dakle, vrlo kasni prijepis iz 19. stoljeća isprave iz 1394. godine. Već sama ta činjenica upućuje na oprez u pristupu. Autor talijanskog rukopisa, nama nepoznat, ne navodi izvor, ili izvore, iz kojeg je napravio prijepis isprave pa nije moguće provjeriti koliko je ruku sudjelovalo u povijesnom tijeku njezina prepisivanja. Tomu svakako valja kao dodatno pridodati i gore iznesenu činjenicu da nam je i taj rukopis iz 19. stoljeća izgubljen pa tu verziju teksta isprave danas imamo samo u Foretićeve tiskanom izdanju.²² U nastavku ćemo je, jasnoće radi, nazivati »verzijom nepoznatog autora«. Nesumnjivo je da su prepisivači imali na raspolaganju nekakav zajednički predložak jer u najvećem dijelu tekst druge verzije potvrđuje i prva verzija – isprava iz naslova ovoga rada sačuvana u Rosaneovu prijepisu. Osim u cjelini, tekst isprave nalazimo i u ulomcima kod pojedinih autora. Samo prvi odlomak nalazi se u Paulinijevu rukopisu *Istoria ecclesiastico-profana di Corzola*.²³ Prema njemu se ravna i taj odlomak prenosi Eusebius Fermendžin u izvorima sakupljenima u *Acta Bosnae potissimum ecclesiastica*,²⁴ a tako i Frano Radić.²⁵

notarijalni spisi nastali djelovanjem bilježničkih kancelarija na otoku Korčuli za mletačke uprave, a među njima se pod imenom Rosaneo Ivan Krstitelj, hrvatskog imena Ivan Krstitelj Rozanović, nalaze spisi dvojice notara istog imena, starijega i mlađega. Kako bi se razlikovao od starijega, mlađi se potpisivao punim imenom Joanes Batista Rosaneus, Ivan Krstitelj Rozanović, od oca Filipa. Njegovi su spisi sačuvani za razdoblje od 1598. do 1614. godine. On je zadnji potpisnik naše isprave. Prema našem istraživanju, kako će kasnije biti pobliže pokazano, sačuvana isprava svojim karakteristikama rukopisa pripada njegovu vremenu, samom kraju 16. i početku 17. stoljeća. U svojoj oporuci od 15. listopada 1614. godine spominje i franjevce na Otoku. Oporučno obvezuje svoje nasljednike da odmah poslije njegove smrti daju služiti svete mise sv. Grgura, i to osam njih, na način da »prve četiri služi časni Kaptol ove Stolne crkve, druge tri franjevci Gospe od Otoka, a jednu Dominikanci sv. Nikole«. Za dušu samog oporučitelja notara Ivana Rozanovića, njegova oca, strica i brata, mise će služiti Kaptol, a za dušu njegove sestre, zatim djeda po ocu i bake po majci služiti će mise franjevci na Otoku. Iz te oporučne odredbe vidi se naklonost i poštovanje toga notara prema franjevcima, odnosno crkvi sv. Marije na Otoku. Sam se otok, očigledno, u 17. stoljeću naziva jednostavno »Otok«, a crkva na njemu jednostavno »Gospa od Otoka«. (DADU-SCKL, fond 75)

²⁰ Donato FABIANICH, *Storia dei Frati Minori dai primordi della Loro istituzione in Dalmazia e Bossina*, dio 2, vol. 2, Zadar, 1864., str. 102–103.

²¹ V. FORETIĆ, *Otok Korčula*, str. 345–346 (u bilješci).

²² Valja napomenuti da hrvatska historiografija Foretićeve prijepise, budući da je vrsni paleograf, drži vjernima originalu.

²³ Antonio Paulini (1696. – 1757.), liječnik, istaknuti je građanin Korčule u 18. stoljeću. Njegovo djelo u kojem se bavi crkvenom i svjetovnom poviješću Korčule sačuvano je u rukopisima u nekoliko prijepisa. U Zbirci rukopisa Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu nalaze se dva rukopisa. Signatura: Nacionalna i sveučilišna knjižnica Zagreb (dalje: *NSK*) R 4043. Prvi rukopis pod naslovom *Istoria ecclesiastico-profana di Corzola* autograf je datiran u polovicu 18. stoljeća. Obuhvaća 11 svešćica. Drugi je rukopis pod naslovom *Istoria ecclesiastico-profana di Corzola del dottor Antonio Paulini cittadino corzolano che contiene anche le cose principali della Dalmazia, e varie disertazioni sopra diverse cose relative a Corzola* datiran u 18. stoljeće, a obuhvaća 281 list. *NSK* R 5534.

²⁴ Eusebius FERMEŃŽIN, »Acta Bosnae potissimum ecclesiastica cum insertis editorum documentorum regestis ab anno 925 usque ad annum 1752, collegit et digessit P. Eusebius Fermendžin«, *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, vol. 23, Zagreb, 1892.; V. FORETIĆ, *Otok Korčula*, str. 346, bilj. 73.

²⁵ Radić prenosi taj odlomak, ali datira u 1893. godinu: »MCCCLXXXIII, Inde 2da die ultimo Maii.« F. RADIĆ, »Odlomak starog slovenskog rukopisnog evangelijara«, str. 255.

Među dvjema cjelovitim verzijama teksta darovnice postoje određene razlike, kao i specifični problemi vezani uz svaku od njih. U narednim poglavljima ovog rada nastojat ćemo ih pobliže objasniti.

Zaključimo uvodna razmatranja pregledom vijesti iz izvora o nazivu crkve i otoka o kojima je u ispravi riječ. Gore spomenuti korčulanski kanonik Vlaho Ivanović dao je sagraditi crkvu sv. Marije Milosrdne na Otoku sv. Petra *scoleum sancti Petri*, kako stoji u njegovoj oporuci iz 1368. godine, koju donosi korčulski kroničar Paulini u 22. poglavlju. Prema Paulinijevim riječima sve se temelji na autentičnom dokumentu iz korčulanske kancelarije, a koji predstavlja prvi spomen Otoka.²⁶ U dokumentima iz godine 1369. otok se naziva i *Scoleum magnum ubi dicitur sanctus Petrus*, a prema crkvi sv. Marije otok se naziva *Scoleum sanctae Mariae* ili *Scoleum Magnum sanctae Mariae*.²⁷ Od 15. stoljeća otok se naziva *scoglio*.²⁸ U duždevu se pismu iz 1441. godine navodi ime crkve i otoka kao *ecclesia beatae Mariae Virginis super scopulo*.²⁹ U Reformaciji Statuta (dalje: *Ref.*) cap. XXXIII. nalazimo ime otoka u izrazima *super scopulo magno, in scoleo magno*,³⁰ i *Ref. cap. LXVI. in scoleo magno*.³¹ U Rosaneovoj se ispravi dosljedno navodi otok kao *scopulum*, crkva kao »crkva sv. Marije«, a samostan kao »samostan sv. Marije od Velikog otoka«, kako se vidi iz izraza: *Monasterium Sanctae Marie de Scopulo magno, ipsius Scopuli, Ecclesiam in ipso Scopulo, Ecclesiam Sanctae Mariae*. U verziji nepoznatog autora iz 19. stoljeća, u prvom dijelu teksta, nalazimo izraze: *monasterium sancte Marie de Scolio Magno, in ipso Scoleo, ipsam ecclesiam sancte Marie*, a u drugom dijelu *ipsius Scopuli, seminetur et incidatur dictum Scopulum, intrare dictum Scopulum*. Paulini, koji donosi samo prvi dio isprave, samostan, crkvu i otok bilježi kao *Monasterium Sanctae Mariae de Scolio Magno, in ipso Scoleo, Ecclesiam Sanctae Mariae*. Kako vidimo, u latinskim se izvorima Otok imenuje kao *scopulum*, *scoleum* ponekad uz pridjev *magnum*, a kasnije venetski kao *Scolio* ili *Scolio Magno*. Samostan, pak, prema imenu crkve sv. Marije naziva se *Monasterium Sanctae Mariae de Scolio Magno*. Danas uobičajeno ime Badija ostalo je *per antonomasiam* od talijanskog *abbatia* (samostan).³²

²⁶ Nejasno je odakle to starije ime otoku po sv. Petru – moguće prema nekadašnjoj maloj crkvi čiji su ostaci pronađeni prilikom izvođenja građevinskih radova iza današnje kapele Sv. Križa. Ime zaštitnika svakako je bilo i u skladu s predodžbom čitavog otoka kao stijene, prema Mt 16,13-19 (»A ja tebi kažem: Ti si Petar Stijena i na toj stijeni sagradit ću Crkvu svoju i vrata paklena neće je nadvladati.«) U vezi s tom starijom crkvom spominje se da su prije dolaska franjevac na Otoku bili benediktinski monasi, ali se to uvjerljivo osporava. Vidi: Donato FABIANICH, *Storia dei Frati Minori dai primordi della Loro istituzione in Dalmazia e Bossina*, dio I, vol. 1, Zadar, 1863., str. 154–155. Za njim se povode i drugi autori (Radić, Jackson, Freeman). Također vidi: Ivan OSTOJIĆ, »Dodiri«, str. 40. Fisković uvjerljivo osporava tumačenjem da je Fabianich pogrešno shvatio vijest kroničara Ivana Arhidakona o dolasku dužda Pietra Orseola na otočić Sv. Maksima kraj Korčule. Usp. C. FISKOVIĆ, »Franjevački samostan«, str. 15.

²⁷ V. FORETIĆ, *Otok Korčula*, str. 344.

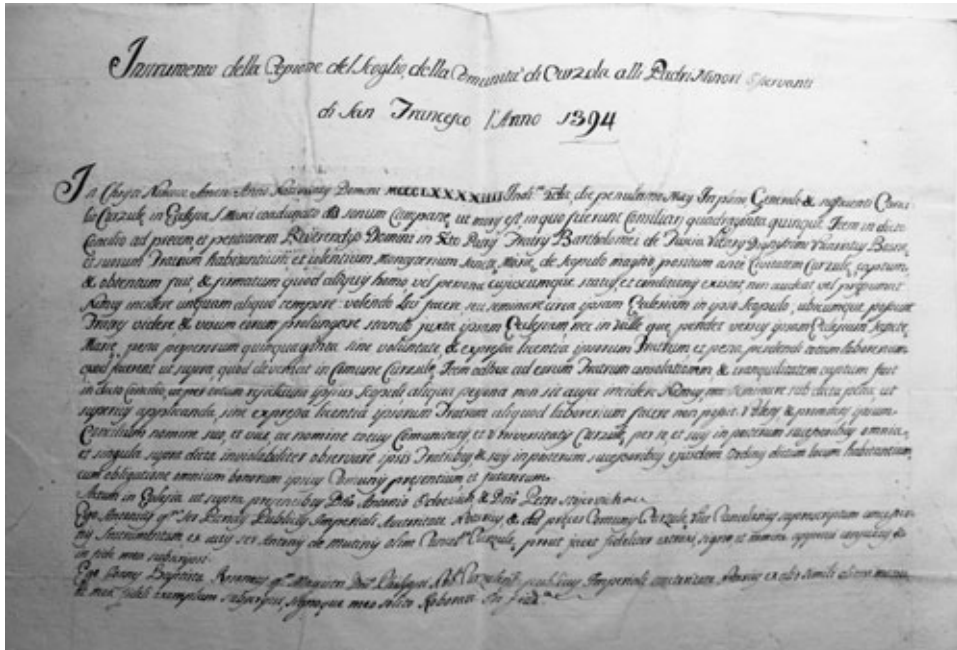
²⁸ C. FISKOVIĆ, »Franjevački samostan«, str. 15–16.: »U arhivu korčulanskog kaptola našao sam prepis oporuke Martina Jakovljevića iz godine 1529. u kojoj želi *che si fizza uno altar chiamato S. Juanne Battista in la Chiesa della S. Maria del Scoglio avanti il altar della Nostra Donna*.

²⁹ »Statuta et leges civitatis et insulae Curzulae (1214.–1558.)«, *Monumenta historico-iuridica Slavorum meridionalium*, Pars I, sv. I, Jaromir J. HANEL (ur.), Zagreb, 1877., str. 156. XI. Littera ducalis VIIIa, in qua de non ascendendo animalia, nec incantando scopulo Fr. Minorum S. Francisci.

³⁰ »Statuta et leges«, str. 80. CAP. XXXIII. *De terra super scopulo magno*.

³¹ *Isto*, str. 87. CAP. LXVI. *Passicarum in scoleo magno. Item fiant passicae in scoleo magno, secundum prouidentiam regiminis...*

³² V. VULETIĆ VUKASOVIĆ, »Krst na otoku Badiji«, str. 123.

1. Transkripcija i prijevod³³

Instrumento della cessione del scoglio della comunità di Curzola alli padri minor osservanti di San Francesco l' Anno 1394.

In Christi nomine. Amen. Anno Nativitatis Domini MCCCLXXXIII, indictione secunda, die penultimo Maii, in pleno generali et sufficienti concilio Curzulę in ecclesia Sancti Marci coadunato ad sonum campanę, ut moris est, in quo fuerunt consiliari quadraginta quinque. Item in dicto concilio ad precem et petitionem reverendissimi domini in Christo patris fratris Bartholomei de Tuscia, vicarii dignissimi vicariatus Bosnę et suorum fratrum habitantium et colentium monasterium Sanctę Marię de Scopulo magno positum ante Civitatem Curzulę, captum et obtentum fuit et firmatum, quod aliquis homo vel persona cuiuscumque status et conditionis existat, non audeat vel praesumat nemus incidere unquam aliquo tempore: volendo las facere seu seminare circa ipsam ecclesiam in ipso Scopulo, ubicumque possunt fratres videre et visum eorum prolongare stando iuxta ipsam ecclesiam nec in valle quę pendet versus ipsam ecclesiam Sanctę Marię, pena perperorum quinquaginta sine voluntate et expressa licentia ipsorum fratrum et pena perdendi totum laborerium, quod facerent ut supra, quod deveniat in comune Curzulę. Item adhuc ad eorum fratrum consolationem et tranquillitatem captum fuit in dicto consilio, ut per totum residuum ipsius Scopuli aliqua persona non sit ausa incidere nemus nec seminare sub

³³ Pri transkribiranju isprave nastojali smo slijediti original u najvećoj mjeri. Iz praktičnih razloga u daljnjem je tekstu naše rasprave svako *e caudata* razriješeno sa *ae* (Curzulę, Bosnę, Sanctę Marię, quę, pęsentium, pęces u Curzulę, Bosnae, Sanctae Mariae, quae, praesentium, praeces).

*dicta pena, ut superius applicanda, sine expressa licentia ipsorum fratrum aliquod labore-
rium facere non possit. Volens et promitens ipsum consilium nomine suo et vice ac nomine
totius comunitatis et Universitatis Curzulę per se et suis in posterum sucessoribus omnia
et singula supra dicta inviolabiliter observare ipsis fratribus et suis in posterum successo-
ribus eiusdem ordinis dictum locum habitantium cum obligatione omnium bonorum ipsius
comunis presentium et futurorum.*

*Actum in ecclesia, ut supra, presentibus domino Antonio Odoevich et domino Petro Stoj-
covich.*

*Ego Antonius quondam ser Paridis, publicus imperiali auctoritate notarius et ad preces
comunis Curzulę vicecancelarius suprascriptum concessionis instrumentum ex actis ser
Antonii de Mutinis, olim cancelarii Curzulę, prout iacet fideliter extraxi, signo et nomine
apposui consuetis et in fide mea subscripsi.*

*Ego Ioanes Baptista Rosaneus, quondam magistri domini Philippi nobilis Curzulensis,
publicus imperiali auctoritate notarius, ex alio simili aliena manu et mea fideli exemplum
subscripsi signoque meo solito roboravi. In fide.*

Ugovor o ustupanju otoka u sastavu Općine Korčula Redu male braće sv. Franje godine 1394.

U ime Kristovo. Amen.

Dana 30. svibnja godine Gospodnje 1394., na sjednici Velikog vijeća Korčule okupljenoj u crkvi svetog Marka na zvuk zvona, kako je običaj, kojoj je nazočilo 45 vijećnika.

Na rečenoj sjednici, na molbu i zahtjev prečasnog gospodina u Kristu oca fratra Bartolomeja iz Tuscije, mnogopoštovanog vikara bosanskog vikarijata, i njegove braće koja stanuju i borave u samostanu svete Marije na Velikom Otoku ispred grada Korčule, prihvaćeno je, podržano i potvrđeno, da se nijedan čovjek niti osoba kojega god bila statusa i položaja, nikada ne drzne niti ikada namjeri sjeći šumu kaneći krčiti ili sijati niti oko same crkve na samom Otoku, u daljini do koje fratri mogu vidjeti i koliko im doseže pogled stojeći kod same crkve, niti u dolini koja se pruža prema samoj crkvi svete Marije, bez volje i izričitog dopuštenja samih fratara, a pod prijetnjom kazne od 50 perpera i gubitka čitavog uroda stečenog na gore rečen način u korist općine Korčula.

K tomu je, za odštetu i mir fratara, na rečenom Vijeću prihvaćeno, da se na čitavom ostatku samoga Otoka nijedna osoba ne smije drznuti sjeći šumu, niti itko smije sijati niti obrađivati zemlju bez izričitog dopuštenja samih fratara, pod prijetnjom rečene kazne, koja se primjenjuje, kako je gore navedeno.

Vijeće je dragovoljno obećalo, u svoje ime i u ime cijele općine i zajednice Korčula, da će se oni i njihovi budući sljednici čvrsto držati svih gore navedenih pojedinih obveza prema fratrima i sljednicima toga reda, koji stanuju na rečenom mjestu, uz obvezu poštivanja svih dobara same zajednice, sadašnjih i budućih.

Načinjeno u crkvi, kako je gore navedeno, u nazočnosti gospodina Antonija Odojevića i gospodina Petra Stojkovića.

Ja, Antonio, pokojnog ser Parida, carskom ovlašću javni bilježnik i vicekancelar na molbu Općine Korčula vjerno prepisah gore navedeni Ugovor o ustupanju iz spisa ser Antonia de Mutinisa, ranije kancelara korčulanskog, potvrđih uobičajenim pečatom i imenom i vlastoručno potpisah.

Ja, Joanes Baptista Rosaneo, pokojnog magistra gospodina Filipa patricija korčulanskog, carskom ovlašću javni bilježnik, primjerak iz drugog sličnog rukopisa pisanog nepoznatom rukom vlastoručno potpisah i svojim ga pečatom, prema običaju, osnažih. U vjeri.

2. Diplomatički opis

Isprava sadrži naslov na talijanskom jeziku, za razliku od ostalog teksta koji je na latinskom, što nije neobično,³⁴ jer je notar Rosaneo pisao notarske isprave i na talijanskom jeziku.³⁵ U samom je naslovu naveden ukratko sadržaj ugovora te najavljeno da je riječ o ugovoru o ustupanju otoka. Sama se isprava, kao i sve javne isprave, sastoji od triju dijelova: uvodnog dijela ili protokola, središnjeg dijela teksta ili korpusa (*corpus*) i zaključka ili eshatokola.³⁶

Protokol započinje verbalnom invokacijom (*invocatio verbalis*), koja u 12. stoljeću zamjenjuje *invocatio symbolica* u notarskim ispravama,³⁷ a u javnim ispravama općenito nestaje u 15. stoljeću.³⁸ Njome se zaziva ime Kristovo (*In Christi nomine*),³⁹ a proširena je potvrđnim izričajem *Amen*, što je bila karakteristika svih notarskih isprava iz 14. stoljeća, a nalazimo je i ranije, već u 13. stoljeću u Trogiru, Dubrovniku i Kotoru. Nakon invokacije slijedi datacija (*datatio*), koja se sastoji od vremenskog datuma (*data chronica*) i mjesnog određenja (*data topica*).⁴⁰ U ovoj se ispravi *data chronica* sastoji od dvaju dijelova; prvi je dio sam datum izdavanja isprave koji započinje s *Anno nativitatis Domini*, iza čega slijedi

³⁴ U cijeloj Dalmaciji (primjerice u Zadru, Šibeniku, Rabu) približno od sredine 13. do kraja 15. stoljeća prevladava u notarijatu latinski jezik, a od 16. stoljeća sve je češći veneto.

³⁵ DADU-SCKL, fond 75. Također V. FORETIĆ, *Otok Korčula*, str. 327.: »Premda je Korčula bila naseljena hrvatskim življem, kao službeni jezik korčulanske sredovječne komune, prema običaju tadašnjeg vremena, bijaše latinski. Njima su pisane službene knjige, ali sami Korčulani nijesu bili njemu osobito vješti, pa su za pisanje tih knjiga upotrebljavali većinom strane kancelare iz Italije. Ipak imamo nekih knjiga napisanih na talijanskom jeziku, a i u onima, napisanim u latinskom, ima pojedinih stavaka napisanih talijanski i umetnutih cedulja napisanih istim jezikom.«

³⁶ Vicko KAPITANOVIĆ, *Povijesna vrela i pomoćne znanosti*, Split, 2012., str. 199.; Jakov STIPIŠIĆ, *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi*, Zagreb, 1991., str. 150; Stjepan ANTOLJAK, *Pomoćne istorijske nauke* (dalje: *Pomoćne*), Kraljevo, 1971., str. 54; Branka GRBAVAC, *Notarijat na istočnojadranskoj obali od druge polovine 12. do kraja 14. stoljeća* (dalje: *Notarijat*), doktorska disertacija obranjena na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2010., str. 84.

³⁷ V. KAPITANOVIĆ, *Povijesna vrela*, str. 203–204. U navođenju redosljeda pojedinih dijelova isprave dalje u tekstu slijedimo istog autora. Prema Kapitanoviću protokoli notarskih isprava su se sastojali od invokacije i datacije, a vjerodostojnih isprava od intitulacije i inskripcije. U tekstu notarske isprave dolazi dispozicija s naracijom ili bez nje.

³⁸ S. ANTOLJAK, *Pomoćne*, str. 54; B. GRBAVAC, *Notarijat*, str. 100.

³⁹ V. KAPITANOVIĆ, *Povijesna vrela*, str. 199; J. STIPIŠIĆ, *Pomoćne povijesne znanosti*, str. 150; S. ANTOLJAK, *Pomoćne*, str. 54; B. GRBAVAC, *Notarijat*, str. 101–102. navodi da se iz sačuvane notarske građe s Korčule mogu pronaći samo podatci iz druge polovice 14. stoljeća te da se u tim ispravama nalaze različite varijacije verbalne invokacije, ali napominje kako su južnodalmatinske komune Hvar, Brač i Korčula rabile gotovo identične formule invokacije kao u Splitu i Trogiru, a među najzastupljenijima je *In nomine Christi*.

⁴⁰ J. STIPIŠIĆ, *Pomoćne povijesne znanosti*, str. 153.

godina pisana rimskim brojkama te dan i mjesec. Dan je određen opisno (*die penultimo*) i u odnosu je na navedeni mjesec (*Maii*), a u drugom se dijelu navodi da se isprava donosi na sjednici Velikog vijeća Korčule (*in pleno... Curzulae*). Drugi je dio datacije mjesno određenje (*data topica*), odnosno mjesto izdavanja isprave (*in ecclesia Sancti Marci*). U notarskim je ispravama time završavao protokol. Međutim, ova isprava ima karakteristike i privatnih isprava koje su izdavali većinom kaptoli i samostani, odnosno vjerodostojna mjesta, *loca credibilia*.⁴¹ Nakon datacije slijedi intitulacija, koja sadrži podatke o tome tko donosi tu odluku, iz koje vidimo da povlastice donosi 45 vijećnika Velikog vijeća Korčule, čime se vjerojatno utvrđuje da imaju kvorum.

Nakon intitulacije slijedi dio kojim se potvrđuje intitulacija (*item in dicto concilio*), a koji bi se mogao smatrati u neku ruku i promulgacijom jer su objave sa sjednica bile javne. Stoga bi se taj dio mogao smatrati početkom teksta isprave. Promulgacija je bila uobičajena u ispravama koje izdaju *loca credibilia*, a da taj dio možemo smatrati promulgacijom potvrđuje nam i naracija (*ad precem et petitionem... Curzulae*), koja slijedi u nastavku. Naracija (*narratio*) se rijetko koristi u ispravama koje izdaju *loca credibilia* i to u tekstu ili korpusu isprave, a kod notarskih je isprava gotovo ne nalazimo. Naracija govori o okolnostima, motivima i činjenicama koje su izdavača potakle na pravni čin opisan u ispravi i obično je kratka, za razliku od naracije u ovoj ispravi, gdje se objašnjava tko je podnositelj molbe, njegove status i u čije ime on to traži: *reverendissimi domini in Christo patris fratris Bartholomei de Tuscia, vicarii dignissimi vicariatus Bosnae et suorum fratrum habitantium et colentium monasterium Sanctae Mariae de Scopulo magno positum ante Civitatem Curzulae*.

Dalje u ispravi slijedi dispozicija sa sankcijom, i to dva puta; a ako pridodamo dio koji navodi Foretić po nepoznatom autoru, a koji se ne nalazi u našoj ispravi, dobivamo i treću dispoziciju sa sankcijom. Naime, prvom se dispozicijom daje Redu male braće onaj dio otoka koji oni traže (*captum et... ecclesiam Sanctae Mariae*) te se donose sankcije (*sancitio*) kojima se određuje kazna za kršenje odredaba (*pena... commune Curzulae*); nakon toga slijedi druga dispozicija kojom im se uz ono što traže daje još i više, odnosno daje im se cijeli otok na korištenje (*item... nec seminare*) nakon čega slijedi još jedna sankcija (*sub dicta pena... non possit*).⁴² Završni dio teksta čini koroboracija (*corroboratio*), koja je ovdje puno duža nego je to uobičajeno u ispravama (*volens... futurum*), što je i logično jer u ovoj ispravi ne donosi jedna osoba odluku o traženome, već je donosi Vijeće u ime svih građana Korčule. Iako je uobičajen redosljed u notarskim ispravama i onima koje izdaju *loca credibilia* dispozicija, klauzula, sankcija (koja dolazi u notarskim ispravama, a u onima koje izdaju *loca credibilia* može i ne mora) i nakon toga koroboracija u *loca*

⁴¹ V. KAPITANOVIĆ, *Povijesna vrela*, str. 197–198: »Uz javne bilježnike pravo sastavljanja isprava imala su i vjerodostojna mjesta (*loca credibilia*), a to su većinom bili kaptoli i samostani. Njihove isprave ovjerene pečatom, prema odredbi Aleksandra III. (1159. – 1181.) imale su dokaznu moć i poslije smrti svjedoka. ... U južnoj Hrvatskoj otocima i Istri samo su neki »po običajnom pravu ili po kraljevu dekretu uživali to pravo i obavljali službu vjerodostojnog mjesta«. To su kaptoli u Senju, Ninu, Zadru, Kninu, Skradinu, Trogiru i Splitu, dok se dvanaest ostalih kaptola nije bavilo tom djelatnošću, najvjerojatnije što su taj posao obavljali bilježnici. Vidi također: Ante GULIN, *Hrvatski srednjovjekovni kaptoli – Loca credibilia Dalmacije, Hrvatskog primorja, kvarnerskih otoka i Istre*, Zagreb, 2008.

⁴² Ta je sankcija proširena u prijepisu isprave koji donosi Foretić, a koji dio nedostaje u našoj ispravi. V. FORETIĆ, *Otok Korčula*, str. 345.

credibilia, ovdje taj redosljed nije slijeđen jer se dva puta javlja dispozicija sa sankcijom, a još je zanimljivije da se u prijepisu isprave nepoznatog autora treća dispozicija nalazi iza koroboracije.

Eshatokol započinje formulom *actum* iza kojeg dolazi mjesto sklapanja ugovora, koje je navedeno i u protokolu (*in ecclesia, ut supra*). Kako ova isprava ima karakteristike i notarskih isprava i isprava koje izdaju *loca credibilia*, nije čudno da se mjesto nalazi na početku i na kraju isprave. Naime, u notarskim je ispravama datacija češće dolazila u protokolu, ali je moguća i u eshatokolu, a u ispravama koje izdaju *loca credibilia* datacija dolazi u eshatokolu.⁴³ Popis svjedoka započinje formulom *praesentibus*, gdje se navode dva svjedoka (*domino Antonio Odoevich et domino Petro Stojcovich*), o kojima se detaljnije ne može ništa reći. Svjedoci se u notarskim ispravama nakon 11. stoljeća nisu potpisivali već su stavljali ili znak križa ili su potvrđivali vjerodostojnost polaganjem ruke na ispravu. Eshatokol završava prijepisom potpisa carskom ovlašću javnog bilježnika i vicekancelara (*Antonius quondam ser Paridis*), koji donosi od koga je on prepisao taj ugovor (*ex actis ser Antonii de Mutinis, olim cancellarii Curzulae*⁴⁴), a završava time da je on to potvrdio vlastitim pečatom i potpisom (*signo et nomine apposui consuetis et in fide mea subscripsi*). Na kraju se navodi i drugi carski javni bilježnik (*Ioanes Baptista Rosaneus, quondam magistri domini Philippi*), koji također prijepis potvrđuje svojim pečatom i potpisom (*subscripsi signoque meo solito roboravi*) i uz to navodi da je to prepisao od nepoznate ruke (*ex alio simili aliena manu*).

Ispravu je, nadalje, očigledno pisala jedna ruka. Rukopis se po obliku slova može datirati u razdoblje Rosaneova djelovanja, dakle krajem 16. i početkom 17. stoljeća jer je isprava pisana pismom koje Stipišić naziva »moderna varijanta kancelarijske kurzivne humanistike«, koju karakterizira slovo »e« koje se piše s dva poteza.⁴⁵ Slova su pisana naginjanjem na desno. Uvidom u Rosaneov autograf, usporedbom rukopisa Rosaneovih dokumenata koji se čuvaju u Arhivskom sabirnom centru Korčula – Lastovo, s velikom sigurnošću možemo zaključiti da tu ispravu nije napisao sam Rosaneo, nego ju je u njegovo vrijeme prepisala neka druga ruka, moguće iz iste kancelarije.⁴⁶

⁴³ V. KAPITANOVIĆ, *Povijesna vrela*, str. 204.

⁴⁴ Darovnicu je dakle sastavio Antonius de Mjuttins »za kojega sigurno iz mnogih izvora znamo da je tada bio notar i kancelar korčulanski«. V. FORETIĆ, *Otok Korčula*, str. 346., bilj. 73.

⁴⁵ J. STIPIŠIĆ, *Pomoćne povijesne znanosti*, str. 133; Franjo ŠANJEK, *Latinska paleografija i diplomatika*, Zagreb, 2004., str. 125.

⁴⁶ DADU-SCKL, fond 75, serija Rosaneo Ivan Krstitelj, pokojnog Filipa. Iako je pisana drugom rukom, kako je naše istraživanje pokazalo, naziv »Rosaneova isprava« uobičajio se u znanstvenoj literaturi prema Foretiću.

3. Usporedba i analiza

Rosaneova se isprava razlikuje od verzije nepoznatog autora u sljedećim elementima:

Rosaneova isprava	Verzija nepoznatog autora
die penultimo Maii	die ultimo Maii
quadraginta quinque. Item in dicto concilio ad precem et petitionem	quadraginta quinque ad precem et petitionem
reverendissimi domini in Christo patris fratris Bartholomei de Tuscia	reverendissimi in Hristo patris et domini, domini fratris Bartholomei de Tuscia
vicarii dignissimi vicariatus Bosnae	vicarii vicariatus Bosne
monasterium Sanctae Mariae de Scopulo magno	monasterium sancte Marie de Scolio Magno
positum ante Civitatem Curzulae	posito ante civitatem Curzule
captum et obtentum fuit et firmatum	captum, obtentum et firmatum fuit
Praesumat	Pressumat
Unquam	Umquam
volendo las facere	odendo las facere
seu seminare	sive seminare
in ipso Scopulo	in ipso Scoleo
possunt fratres videre	possint fratres videre
versus ipsam ecclesiam (tako i Paulini)	versum ipsam ecclesiam
ipsius Scopuli	ipsius Scopuli – nedosljedost
...ut superius applicanda sine expressa licentia ipsorum fratrum Ø	ut superius applicanda <i>nisi semel in octo annis videlicet quod de octo annis uno solo seminetur et incidatur dictum Scopulum, ressevando tamen superiorem videlicet quod prope ipsam ecclesiam tantum quantum homo videre stando juxta eam, aliquis sine expressa licentia ipsorum fratrum</i>
aliquod laborerium	aliquid laborerium
Promitens	Promittens
et vice ac nomine	et vice et nomine
per se et suis in posterum sucessoribus	pro se et suis in posterum successoribus
...praesentium et futurorum. Ø	praesentium et futurorum. <i>Hoc addendo etiam quod quandocumque ut supra fieret laborerium ulla mulier aliquo quaesito colore possit intrare dictum Scopulum sub dicta poena, nisi cum indulgentiae erunt. Ego Antonius...</i>
Actum in ecclesia, ut supra praesentibus domino Antonio Odoevich et domino Petro Stojcovich.	Ø
ad praeces	ad praesens
de Mutinis	de Miuttinis
signo et nomine apposui consuetis	sigilavi et nomen aposui consuetum
et in fide mea subscripsi	et in fidem me subscripsi

Ø	Jo. Daniel Persago Notarius et Splis Comunitatis Curzulae Cancellarius fideliter ex quodam alio exemplo exemplavi die 25. aprilis 1552.
Ego Ioanes Baptista Rosaneus, quondam magistri domini Philippi nobilis Curzulensis, publicus imperiali auctoritate notarius, ex alio simili aliena manu et mea fideli exemplum subscripsi signoque meo solito roboravi. In fide etc.	Ø

Kako se iz ove tablice vidi, među tim dvjema verzijama postoje određene razlike. O onima na razini grafije – pisanju geminata (*tt, cc, ss*), aspirata (*Ch/H*), diftonga *ae, oe, te nq/mq* – teško je pouzdano govoriti jer nemamo sačuvane originale, pa je ovo stanje više pokazatelj načina grafije nekoga, moguće i posljednjega, u nizu prepisivača. Sintaktičke razlike (ind./konj. *possunt:possint*, prijedložni izrazi, sastavni veznici) također su odraz više prepisivačkih ruku. Nisu sve bile jednako precizne, što se vidi iz različite datacije tih dviju verzija: isprava nepoznatog autora datirana je 31. svibnja (*die ultimo maii*), za razliku od Rosaneove, koja je datirana 30. svibnja (*die penultimo maii*). Na temelju danas dostupnih izvora ne možemo utvrditi koji je od tih datuma točan. Da je prepisivača bilo više, posve je jasno iz popisa notara potpisnika. Prvi se navodi Antonius de Miuttinis, koji je prema svemu sudeći sastavljač isprave. Slijedi da je iz njegovih akata ispravu prepisao Antonius ser Paridov, a završava potpisom notara Daniela Persaga.⁴⁷ Međutim, on jasno kaže da je svoj prijepis učinio na temelju nekoga koji je napravila nepoznata ruka, što očito znači da mu je bila poznata ruka notara prethodnika i da ta *aliena* nije njegova. Budući da *aliena manus* sebe ne legitimira kao notara ili kancelara, to otvara mogućnost pretpostavki da nisu svi prepisivači bili službeni notari. Dakle, valja pretpostaviti najmanje jednu nepoznatu međuruku, a moguće i više njih koje su prepisivale tu verziju. Tomu bi se mogle pripisati razlike u formulaciji stalnih izraza koje sve označavaju da određena osoba određenog statusa pečatira i svojim potpisom potvrđuje vjernost prijepisa. U ovoj je verziji indikativna i nedosljednost u pisanju imena otoka, koji se do jednog dijela naziva *Scoleum*, a dalje *Scopulum*. Ta se promjena, znakovito, događa u drugom dijelu isprave u kojem postoje znatnije razlike u odnosu na Rosaneovu: tu se pojavljuju dva umetnuta pasusa (»ut superius applicanda nisi semel... aliquis sine expressa licentia ipsorum fratrum«; i »futurorum. Hoc addendo... erunt. Ego Antonius...«).

Rosaneova isprava ne spominje notara Daniela Persaga, a završava navođenjem punog imena notara »Joanes Baptista Rosaneus, quondam magistri domini Philippi«. On pak jasno kaže da je svoj prijepis učinio po nekoj tuđoj nepoznatoj ruci. Dakle, i ovdje valja pretpostaviti postojanje barem jedne međuruke, a moguće i više njih. Činjenica da Rosaneo ne spominje notara Daniela Persaga može upućivati i na to da je već u Persagovo vrijeme postojalo više verzija prijepisa i da Rosaneo nije imao u rukama Persagov prijepis, nego

⁴⁷ Daniel Persago datira svoj prijepis *die 25 aprilis 1552*. Foretić drži da su taj prijepis imali na raspolaganju »pisac talijanskog rukopisa i valjda Ivasović«, dakle oni danas izgubljeni rukopisi o povijesti franjevačkog samostana na otoku Badiji. Usp. V. FORETIĆ, *Otok Korčula*, str. 346.

neki drugi. Time bi se mogle objasniti i veće razlike među tim dvjema sačuvanim verzijama teksta – gore navedeni umetnuti pasusi koji započinju s *nisi semel* i *hoc addendo*. Ovdje te pasuse smatramo naknadno umetnutima zbog proizašlih iz okolnosti donošenja isprave, kako u nastavku slijedi.

Težina riječi *consolatio*, *petitio* i drugih pravnih termina, očekivanih u jednom pravnom aktu, a to ova isprava jest, navela nas je na to da tumačenje i pojašnjenje okolnosti nastanka isprave sagledamo s jedne strane unutar same isprave u svjetlu pravnoga semantičkog polja, a s druge strane u kontekstu drugih pravnih izvora koji su prethodili njezinu donošenju.⁴⁸ Nesumnjivo je da je biskup Ivan iz Krka oporučno,⁴⁹ kako smo u uvodnom dijelu naveli, obvezao izvršitelje da potpomognu gradnju samostana i budu na pomoć franjevcima koji će se nastaniti na Otoku. Također znamo da je dvije godine prije donošenja isprave gradnja samostana u tijeku, jer nam o tome svjedoči već spominjana oporuka o darivanju vapna za gradnju samostana. Ovdje je riječ o oporučnim željama oporučitelja koje ne smatramo uzrokujućima, nego potpomažućima procesu nastanjanja i odomaćivanja franjevacu na Otoku. Međutim, zakonsku osnovu provođenju cijele zamisli pružila je u uvodu spomenuta oporuka eremita Vlaha Ivanovića iz 1368. godine kojom se eremitima koji ushtjednu nastaniti se na Otoku, ako takvih bude, imaju predati crkva sv. Marije Milosrdne zajedno s posjedima. Slijedom odredaba iz te oporuke rečena je crkva i posjedi na Otoku pripala franjevcima bosanske vikarije kad su došli s odlukom da se ondje nastane. Tu oporuku stoga smatramo ključnom za tumačenje naše isprave u smislu uspostavljanja pravnog slijeda jer svjedoči o tome da su određeni posjedi na Otoku u vrijeme donošenja isprave 1394. godine već u rukama franjevacu. U svjetlu toga, vjerojatno je da su ti posjedi o kojima je u oporuci riječ upravo oni koji se spominju u prvom dijelu naše isprave: prostor oko same crkve, u daljinu koliko doseže pogled kada se stoji kod crkve te dolina koja se pruža prema crkvi – ono što vikar Bartolomej uime subraće u svojoj molbi traži od Vijeća da se ispoštuje. Promotrimo li pažljivije, sintagma *ad precem et petitionem* sugerira da oni mole i zahtijevaju sukladno zakonu (*petitio*) da im se prizna i osigura ono što im po pravu (slijedom Vlahove oporuke) pripada.⁵⁰ Vidimo da oni traže da se zabrani poljoprivredna djelatnost na tome dijelu bilo kome *sine expressa licentia ipsorum fratrum* – bez njihove izričite dozvole. To znači da oni već polažu pravo na taj dio i da se Vijeću obraćaju uslijed zlorabe tog prostora. Da je to tako, potvrđuju i izrazi *captum, obtentum et firmatum fuit*, koji svjedoče da je njihova molba i potraživanje prihvaćeno od strane Vijeća kao legitimno, zakonski osnovano, te da Vijeće njihovo pravo potvrđuje. Takvo tumačenje dodatno pokazuje i izraz *consolatio* kao i sadržaj cijelog drugog odjeljka isprave. Naime, u pravnom kontekstu *consolatio* znači »odštetu« na ime koje (*ad consolationem*) Veliko vijeće, dakle kao odštetu fratrima za ugrožavanje njihovih prava i osiguranje njihova mira (*ad tranquillitatem*) od daljnjih zloraba, povlasticu koju fratri već imaju na rečenom

⁴⁸ Ante ROMAC, *Rječnik latinskih pravnih izraza. Vademecum iuridicum*, Zagreb, 1992., str. 106, stupac 2.! pod natuknicom *consolatio* navodi: »spisi upućeni određenoj osobi kao utjeha povodom nekog velikog gubitka«.

⁴⁹ Vidi bilješku broj 5.

⁵⁰ Korčulanski statut jasno definira način na koji se donosi pravovaljana opruka. Vidi u: *Monumenta historico-iuridica*, »Statuta et leges«, str. 15. CAP. XXXVI *De testamento*, str. 17. CAP. XLVI *De confectioe testamentorum*.

dijelu Otoka proširuje sada na cijeli Otok (*Item adhuc... captum fuit ut per totum residuum ipsius Scopuli*). Da je kršenja njihovih prava bilo i kasnije, svjedoči nesumnjivo i duždevo pismo⁵¹ iz kojeg je jasno da su se fratri požalili (*Querelanter expositum fuit nuper dominio nostro*) na kršenje svojih prava od strane onih koji napasaju stada na Otoku (*capras et animalia sua ad pascendum super ipsum scopulum mittere intendunt*). Taj je dukal značajan jer se iz njega kratko i jasno vidi i sadržaj naše isprave. Dužd, naime, konstatira da je otok ustupljen fratrima i da se bez njihove privole nitko ne smije drznuti sijati ili sjeći ili kakvu god drugu aktivnost obavljati, a koja bi bila na štetu fratrima: *concessus fuisset scopulus ille, super quo absque eorum uoluntate nemo auderet seminare, incidere ligna, nec alia facere quae dictis fratribus, seu utilitatibus suis damnum aliquod inferre possent*. Dužd svojom odlukom nalaže da se njihovo pravo ima poštovati kako u sadašnjosti tako i u budućnosti. Svoje su pravo fratri nedvojbeno dokazali, kako se vidi iz duždeva obrazloženja *evidenter apparet per privilegium sigillatum*, što nesumnjivo dokazuje postojanje originalne isprave (*privilegium*), pečatirane i neupitne vjerodostojnosti. Nadalje, izraz *qui cum iam sunt elapsi anni XLIV* u duždevu pismu potvrđuje da fratri imaju rečenu povlasticu 44 godine ranije u odnosu na vrijeme tog duždeva pisma. Ovdje moramo istaknuti da je duždevo pismo datirano *die XXVI. Februarii, Indictione v. MCCCCXLI 1441*. U njemu se ne navodi kada je žalba fratara zaprimljena u Veneciji da možemo pouzdano znati koliko je vremena proteklo od zaprimka do donošenja duždeve odluke. Usto u samom pismu nije naknadno zabilježeno kada je ta duždeva odluka zaprimljena u Korčuli.⁵² Također, u pismu se ne navodi kada je spor počeo, jer fratri očigledno adekvatnu zaštitu svojih prava nisu uspjeli dobiti na Korčuli pa su se obratili duždu. To znači da svakako moramo imati u vidu određeno razdoblje od izbijanja spora do razrješenja žalbe. Grubom kalkulacijom, oduzevši od 1441. navedene 44 godine te godinu donošenja duždeve odluke i godinu donošenja isprave, dobijamo 1395. godinu. Imajući u vidu neko vrijeme od izbijanja sporne situacije i pokušaja razrješenja u samoj Korčuli pa podnošenja žalbe duždu i njezina razrješenja, dolazimo do vremena neposredno nakon donošenja naše isprave. To znači da fratri imaju punu vlasnost na Otoku temeljem ove naše isprave. Tomu u prilog ide i jedan podatak iz 1399. godine. Riječ je o odluci Vijeća kojom se dozvoljava drvodjeljskom majstoru Cvitanu Jarohniku i njegovu zetu Dabižilu da obrađuju zemlju na otoku i to na temelju toga što su prethodno ishodili izričito dopuštenje fratara kojima je otok »još prije bio predan i darovan« – dakle ne dio otoka, već otok (iz Zapisnika Velikog vijeća Korčule od 23. svibnja 1399.).⁵³

Iz isprave dalje saznajemo da su vijećnici okupljeni prema običaju na zvuk zvona (*coadunato ad sonum campanae ut moris est*). Okupljanje na zvuk zvona bilo je uobičajena praksa. Članak Statuta, Ref. XXVII također izrijekom kaže da su članovi okupljeni na

⁵¹ XI. Littera ducalis VIIIa, in qua de non pascendo animalia, nec incantando scopulo Fr. Minorum S. Francisci, *Monumenta historico-iridica*, str. 156–157.

⁵² Takav se podatak zna naći naznačen otraga. Usp. Littera ducalis VIIa: »A tergo, Receptae die ultimo Martii MCCCCXL«, u: *Monumenta historico-iridica*, str. 156.

⁵³ Usporedi i odredbu »Statuta et leges«, str. 80. CAP. XXXIII. *De terra super scopulo magno*.

»Item datum fuit, quod regimen habeat libertatem et bailiam faciendi accordationem, cum Cuihio Jarohnik et eius genero Dabisiuo et dare eis terram in scoleo magno et vnum casamentum prout eis melius videbitur, cum conditione, quod ipse habitet in Curzula.« Odluka Vijeća znači usklađivanje ranijeg stanja s novim.

zvuk zvona, a svojom formulacijom naša isprava u potpunosti slijedi taj članak Statuta (*Item MCCCLXXXVII, Indict. V. et die XII. Maii. In pleno et generali consilio Curzulae in Ecclesia Sancti Marci coadunato ad sonum campanae vt moris est, in quo fuerunt consiliiarii...*). Da je procedura sazivanja i tijekom sjednice Vijeća na kojoj je donesena naša darovnica bila u potpunosti po zakonu, nesumnjivo nam je potvrđeno u spomenutom duždevu pismu u kojemu se naglašava da je *consilium hominum Curzulae legitime coadunatum*. Usporedimo li dalje tekst naše isprave uz gore navedeni Ref. cap. XXVII. s drugim člancima Statuta, vidimo da su u našoj ispravi zastupljeni izrazi i formule karakteristične i uobičajene za zakonske akte: Ref. cap. VI. (*captum, obtentum et firmatum fuit*), Stat. cap. XVI. (*in dicto consilio*), Ref. cap. CC. (*sine expressa licentia*), Ref. cap. CXIX. (*ut supra*), *pena perperorum passim*, Ref. cap. XLIX. (*aliqua persona non sit ausa*). Takva je formulaičnost izričajna očekivana u pravnim aktima i odlika je administrativnog stila pisanja.

Na ovom se mjestu moramo osvrnuti na ona dva umetnuta pasusa koja nalazimo u verziji nepoznatog autora. Naime, uspoređujući prijepis isprave nepoznatog talijanskog autora s Rosaneovim, a u nedostatku izvornika, dolazimo do sljedećega: nije sasvim jasno niti odakle je niti koja je bi bila svrha umetnutih pasusa. Foretić drži verziju nepoznatog autora temeljnom, a Rosaneovu na neki način falsifikatom jer je u njoj hotimično izostavljen pasus za koji misli da pokazuje da je vlasnost fratara na otoku djelomična, a ne cjelovita.⁵⁴ Međutim, Foretić nije protumačio pravnu slijednost toj stvari niti uočio da su termini i sintagme izrazito pravnog značenja. Zato nije dobro shvatio smisao teksta isprave. Također je iz istog razloga formulaičnost karakterističnu za pravne akte shvatio kao suvišno ponavljanje izraza. Nadalje, nije zamijetio u verziji nepoznatog autora promjenu imena otoka upravo u spornom drugom dijelu isprave, kao ni izostanak važnog dijela – imenovanje svjedoka koji se navode u Rosaneovoj ispravi (*praesentibus domino Antonio Odoevich et domino Petro Stojcovich*). Usto u svojem tumačenju nije uspio koherentno uklopiti podatke iz odluke Vijeća o majstoru Cvitanu niti podatke iz duždeva pisma koji jasno pokazuju punu vlasnost fratara na Otoku. Pogrešno datiravši duždevo pismo i ne uključivši sve potrebne elemente u kalkulaciju, nije mogao drugo do zaključiti da je Vijeće vjerojatno negdje 1398. godine, što u izvorima nigdje nije zabilježeno ni potvrđeno, predalo otok u potpunosti franjevcima. Ali, kako su od vremena donošenja isprave 1394. godine do prema njegovu računanju pretpostavljene pune franjevačke vlasnosti protekle svega četiri godine, nije uspio koherentno uklopiti ni moguće izuzeće fratara iz prava na sjetvu i sječu šume na otoku svake osme godine jer je, iz čistog nedostataka vremena za provođenje odredaba, takva projekcija odnosa postala bezpredmetna.

⁵⁴ »Imamo dalje u samostanskom arhivu jedan drugi prijepis ove listine na posebnom listu napisan. To je također prijepis Paridova prepisa, ali prepisao ga je drugi notar, i to Joannes Rosaneus. Čitajući ovaj prijepis vidi se, da je prepisivač učinio neke pogreške, ali što je najvažnije i najkarakterističnije, izostavio je hotimično čitav jedan pasus, i to onaj dio, koji sam ja označio kurzivom. Po tom pasusu vidi se, da na onom drugom dijelu zemljišta nije bila potpuna vlasnost fratara, te je ovaj kasniji prepisivač hoteći pokazati, da su fratri sada pravi gospodari, hotimično taj pasus izostavio; dakle, ovaj prijepis (sc. Rosaneov) je u neku ruku i falsifikat. To više se, čitajući ovaj prijepis, vidi odmah, da je nešto izostavljeno, jer bez onog izostavljenog pasusa ovaj drugi odlomak je samo suvišno ponavljanje onog prvog odlomka«, V. FORETIĆ, *Otok Korčula*, str. 346.

Tekst Rosaneove isprave doima se kao zaokružena cjelina. U leksičkom i stilističkom smislu, kako smo pokazali, karakterizira je pravna terminologija i sintagme, formulaičnost izričaja uobičajena u pravnim situacijama kada se nastavno na prethodne pravne akte potvrđuje određeno stanje ili povlastica i potom povlastice još k tomu proširuju. U smislu same povlastice, sadržajno gledano, umetnutim se pasusom ništa ne mijenja jer se umetnuta rečenica dalje nastavlja u »bez izričite privole samih fratara« (*sine expressa licentia ipsorum fratrum*). Nadalje, problematičnom se iz praktičnih razloga čini odredba o pravu na sjetvu i sječu šume »jednom u osam godina« (*semel in octo annis quod de octo annis uno solo seminetur et incidatur dictum Scopulum*). Redoslijed riječi nalaže tumačenje da se odredba odnosi i na sjetvu i na sječu šume. Iz te formulacije, zbog pasivnog oblika glagola, potpuno je nejasno znači li to da fratri imaju pravo sijati i sjeći šumu svake godine, a ostali stanovnici Korčule svake osme godine, ili da nitko ne može obavljati rečene djelatnosti, osim jednom u osam godina. Sjeći šumu jednom u osam godina može se shvatiti kao plansko gospodarenje drvnim resursima, ali sijati jednom u osam godina ne može se prihvatiti kao produktivan posao. U ovom razmišljanju valja uzeti u obzir moguće vrijeme za odmaranje zemlje potrebno za sjetvu druge kulture, ali je i u tom slučaju osam godina za odmaranje zemlje isuviše veliko vremensko razdoblje; uz to valja uzeti u obzir i rizik od loše godine, nepovoljnih vremenskih uvjeta, suše ili mraza u neodgovarajuće vegetacijsko vrijeme. Zato nije sasvim jasno, kada se uzmu u obzir uložena sredstva i trud i u kalkulaciju uključe rizici, kakva bi bila konkretna dobit za onoga koji bi se odvažio na takav poduhvat. Kako god to shvatili, čak i da tu djelatnost usprkos navedenim teškoćama uzmemo u razmatranje kao svrsishodnu, ni jedno ni drugo ne može se izvoditi bez izričitog dopuštenja fratara. Dakle, izlazi na isto: njihova je vlasnost na cijelom Otoku neupitna. Nadalje, kako smo pokazali, vlasnost nesumnjivo posvjedočuju i odluka Vijeća o majstoru Cvitanu iz 1399. godine i duždevo pismo iz 1441. godine. Ni jednom kalkulacijom nije moguće razdoblje od osam godina ubaciti između vremena donošenja isprave 1394. godine i odluke o majstoru Cvitanu, kao ni podataka iz duždeva pisma u odnosu na vrijeme donošenja isprave.

Stoga je ovaj umetak moguće ostatak postojanja nekoga prava koje je tom ispravom dokinuto, a prilikom prepisivanja, hotimice ili ne, zaostalo u jednoj prepisivačkoj liniji.

Gospodarenje drvnom djelatnošću, koja je uključivala sječu drva za ogrjev, gradnju i izvoz drvene građe, našlo je mjesto u Statutu, a i u Reformaciji Statuta kojoj je cilj bio bjelodana korist općine (*reformatum fuit atque ordinatum pro evidenti vtilitate Communis*), kako se vidi iz članaka cap. CX. *atque* CXII. *Statuti, nec non* capp. LXIII., CXCIX. *et* CC. *Ref.*,⁵⁵ iz kojih jasno proizlazi da se ta djelatnost nije mogla obavljati bez izričite privole Vijeća te da je bila regulirana, u smislu načina na koji se obavljala i toga tko je smije obavljati.

Kako vidimo, osim značajki grafije i jezika iz vremena nastanka, isprava nam je dragocjena riznica podataka druge vrste – o načinu života na otoku Korčuli, upravnoj strukturi

⁵⁵ »Statuta et leges«, str. 54, CAP. CX. *De lignamine non incidendo*; str. 55, CAP. CXII. *De furantibus lignamen*; str. 86, CAP. LXIII. *Forenses non possint incidere tedas vel lignamina*; str. 129, CAP. CXCIX. *Lignamina apta pro aedfitiis extrahi possint soluto datto*; str. 130, CAP. CC. *Lignamina extrahi non possint sine expressa licentia consilii*.

i njezinu funkcioniranju. Izvor egzistencije na otoku Korčuli bile su obradive površine, šume, pašnjaci i spremišta – zalihe vode. Na tim se prirodnim osnovama razvila poljoprivreda – uzgoj žitarica, vinogradarstvo i voćarstvo, a uz njih i šumarstvo, kako za potrebe lokalnog stanovništva tako i za izvoz.⁵⁶ Sintagme iz isprave »obrađivati zemlju, sijati, krčiti, urod ubirati« (*las facere, seminare, incidere, laborerium perdeni*) ukratko govore o najvažnijoj privrednoj grani na Korčuli – poljoprivredi. Ona je, nadalje, počivala na uspostavi životno održivog omjera između obradivih površina i površina pod šumom. Na krčevinama i livadama, ali i u gajevima, napasala se stoka, a šume su iskorištavane za drvenu građu i ogrjev. Ispaša krupne i sitne stoke i sječa šume regulirana je, kao uostalom i druge sfere komunalnog života, Statutom i odlukama Velikog vijeća.

Elementi upravnog i administrativnog ustrojstva Korčule na kraju 14. stoljeća izrijekom se u ispravi navode: *concilio Curzulae, consiliari, civitatem curzulae, in comune Curzulae, comunis Curzulae, communitatis et universitatis Curzulae, Curzulensis, notarius publicus imperiali auctoritate, vicecancellarius, omnium bonorum Comunis*. Ti termini svjedoče o upravnom ustrojstvu grada i funkcioniranju administracije karakterističnom za srednjovjekovnu komunu, a koje potvrđuju i drugi povijesni izvori, ponajprije Statut, kao i odluke Velikog vijeća i razni notarski spisi. U vrijeme nastanka te darovnice u upravnom ustroju Korčule značajan položaj ima Veliko vijeće, a njegova je ingerencija određena Statutom. Ono je uz zakonodavnu imalo i upravnu vlast, rješavalo je pitanja ekonomske i socijalne naravi, a preko svojih posebnih odbora i posebna pitanja vezana uz odvijanje svakodnevnog života.⁵⁷ Kakva je bila društvena struktura Vijeća iz izvora nije posve jasno. U ispravi se članovi Vijeća navode kao *omnes boni Comunis*, što upućuje na klasni kriterij sastava. Do vremena nastajanja darovnice, reformacijama Statuta iz 1387. godine, članstvo u Vijeću ograničeno je samo na one kojima su otac i djed bili članovi Vijeća: *CAP. XXVII. Consiliariorum non admittendorum: Item MCCCLXXXVII, Indict. V. et die XII. Maii. In pleno et generali consilio Curzulae in Ecclesia Sancti Marci coadunato ad sonum campanae vt moris est, in quo fuerunt consilarii XXXIX. eorum nemine discordante, captum fuit, quod aliquis homo, cuius pater non fuit consiliarius Curzulae non possit esse consiliarius, nec petere ponere*.⁵⁸

Uz te statutarne odredbe postoje odluke Vijeća kojima se regulira prijam stranaca koji su se nastanili u Korčuli u članstvo Vijeća.⁵⁹ U vrijeme donošenja isprave sasvim sigurno su i kanonici bili članovi Velikoga vijeća i odlučivali o pitanjima važnim za život grada i otoka Korčule.⁶⁰ Sjednici Vijeća koja je izglasovala ovu darovnicu prisustvovalo je 45 vijećnika, kako stoji u oba cjelovito sačuvana teksta kao i u odlomcima. Broj članova Vijeća u dalmatinskim je komunama varirao, a u Korčuli je prema Odlukama Velikog vijeća Korčule

⁵⁶ S. DOKOZA, *Dinamika otočnog prostora*, str. 57–160.

⁵⁷ Posebni su se odbori bavili pitanjima uređenja cesta, razgraničenja između pojedinih sela, konkretnim sudskim sporovima i sl. Usp. V. FORETIĆ, *Otok Korčula*, str. 258–259.

⁵⁸ Vidi također: »Statuta et leges«, str. 74. *CAP. VI. Consiliariorum non admittendorum. In eodem consilio coadunato, vt superius dictum est, captum, obtentum et firmatum fuit, quod nullus homo, cuius pater non fuerit consiliarius Curzulae, de caetero ponere possit petitionem in consilio, quod admittatur in consilium et quicumque contrafecerit per se, vel per alium, soluat Communi sine aliqua remissione pperperos vigintiquinque*.

⁵⁹ Državni arhiv u Zadru (dalje: DAZD), fond 11 (Općina/komuna Korčula), kut. 1.

⁶⁰ DAZD, fond 11, kut. 4, sv. 2, spis od 2. prosinca 1394. godine.

bilo do 56 prisutnih.⁶¹ Nedolaskе na sjednicu, što je bio čest slučaj, Vijeće je kažnjavalo novčanom kaznom.⁶²

Sjednica Velikog vijeća o kojoj je u ovoj ispravi riječ održana je u crkvi sv. Marka, sakralnom središtu grada.⁶³ Ta činjenica ne predstavlja u srednjem vijeku ništa neobično jer u to vrijeme ne postoji strogo razgraničenje između svjetovnog i duhovnog u smislu da su se u nedostatku svjetovnih ustanova i one sakralne koristile za potrebe javnog života. Tako su na Korčuli sjednice Velikog vijeća održavane ili u crkvi sv. Marka ili u crkvi sv. Petra,⁶⁴ a rjeđe u crkvi sv. Marije.⁶⁵ Te su tri crkve, zajedno s biskupskom palačom, zatvarale centralni trg čineći time jedinstvenu sakralnu arhitektonsku cjelinu.

Iz svega rečenoga vidljivo je da su podatci koji se iščitavaju iz isprave o upravnom ustrojstvu Korčule i gospodarskoj djelatnosti konzistentni s drugim izvorima i daju skladnu sliku života srednjovjekovne komune na kraju 14. stoljeća.

Zaključak

Imajući u vidu sva gornja razmatranja, možemo ustvrditi da *Instrumento della cessione del scoglio della comunità di Curzola alli Padri minori osservanti di San Francesco l' Anno 1394.* predstavlja *privilegium* kojim se, nastavno na prethodne pravne akte, franjevcima Reda male braće potvrđuje povlastica nad dijelom Otoka kod Korčule koja se usto proširuje na čitav otok. Svojim diplomatskim izgledom pokazuje sve značajke javne isprave iz 14. stoljeća, a u pojedinim svojim dijelovima i njihovu redoslijedu pokazuje karakteristike kako notarske tako i vjerodostojne isprave kakve izdaju *loca credibilia*. Ispravu je pisala jedna ruka, vrlo čitljivo i oblikom slova očekivanim za kancelarijsku kurzivnu minuskulu. Međutim, uvidom u notarske spise i autograf posljednjeg potpisnika isprave notara Joana Baptista Rosanea, sa sigurnošću možemo reći da isprava nije njegov autograf, ali je po karakteristikama rukopisa možemo smjestiti u vrijeme njegova djelovanja. U sadržajnom smislu isprava djeluje konzistentno, a u leksičko-stilskom smislu, terminologijom i formulaičnošću, kao i čvrstim logičkim slijedom iznošenja, slijedi pravne akte sebi prethodujućega i svoga vremena te se može smjestiti u kontinuitet administrativnog stila pisanja pri donošenju zakonskih akata. Svojim značajkama ne daje mjesta sumnji u cjelovitost ni izvornost svoga teksta. Druga sačuvana verzija teksta isprave, koju je napisao nepoznati autor, pokazuje umetnute dijelove kojima se prema sadašnjem stanju izvora ne može precizno odrediti podrijetlo, ali ni svrha jer se u smislu povlastice njima ništa ne mijenja. Obje sačuvane verzije teksta, i Rosaneova isprava kao i verzija nepoznatog autora, sudeći prema međusobnim razlikama i onom što se iščitava od njihovih potpisnika, pokazuju djelovanje više prepisivačkih ruku, ali i barem dviju prepisivačkih linija. Nadalje, realni život s kraja 14. stoljeća, iskazan kroz upravno ustrojstvo i gospodarsku djelatnost,

⁶¹ S. DOKOZA, *Dinamika otočnog prostora*, str. 170–171.

⁶² DAZD, fond 11, kut. 2.

⁶³ DAZD, fond 11, kut. 5, sv. 3.

⁶⁴ O različitim mišljenjima u historiografiji i povijesti umjetnosti o starosti jedne i druge crkve vidi: C. FISKOVIĆ, »Franjevački samostan«; V. FORETIĆ, *Otok Korčula*, str. 350–353.; S. DOKOZA, *Dinamika otočnog prostora*, str. 43–50.

⁶⁵ DAZD, fond 11, kut. 3, sv. 22; kut. 5, sv. 4.

odrazio se i u ovoj ispravi. Usporedba s odredbama temeljnog zakonodavnog akta svake srednjovjekovne komune – Statuta, a tako i drugim povijesnim izvorima, pokazala je da isprava nekim svojim elementima opisuje pojedine sfere komunalnog života onako kako su regulirane korčulanskim Statutom i Reformacijama, što dodatno potvrđuje autentičnost njezina teksta. Stoga zaključujemo da Rosaneova isprava naslovljena *Instrumento della cessione del scoglio della comunità di Curzola alli Padri minori osservanti di San Francesco l' Anno 1394.* predstavlja autentičan tekst iz 1394. godine i da se njome nesumnjivo potvrđuje vlasnost franjevačkog Reda male braće nad cijelim Otokom kod Korčule.

SUMMARY

THE DOCUMENT INSTRUMENTO DELLA CESSIONE DEL SCOGLIO DELLA COMUNITÀ DI CURZOLA ALLI PADRI MINORI OSSERVANTI DI SAN FRANCESCO L' ANNO 1394.

The document Instrumento della cessione del scoglio della comunità di Curzola alli Padri minori osservanti di San Francesco l' Anno 1394. presents the privilegium by which the Grand Council of the commune of Korčula fulfills the request and requirement of the Bosnian Vicar Bartholomeus of Tuscia and confirms the ownership of the Franciscan order of the Fratres Minores over part of the island of Otok (Badija) near Korčula, extending the privilege to the entire island. The text of the document has been preserved in two variants dating from a later date, of which one is the document noted in the title of this paper, and the other is a copy made by an unknown author. The variants show a large amount of content overlap, as well as differences which lead to questions on which of the two represents the original text. The document is researched in this paper; its diplomatic, lexical and stylistic features are analyzed, as well the circumstances in which they were decided upon, in order to determine its authenticity. In its diplomatic appearance the document exhibits all of the characteristics expected of a public document, and in some portions of the document and in regard to the ordering of these characteristics, show characteristics of loca credibilia as published by both notary and authentic documents. The document was written by one individual, in an extremely legible cursive minuscule. With regard to content, the document seems to be consistent; with regard to vocabulary and stylistics it corresponds to legal acts both of its own and previous eras in its terminology and formulae, as well as the firm logical order of its contents, and can be placed within the continuity of the enactment of legal acts and an administrative style of writing. The second preserved variant of the text of the document, written by an unknown author, displays inserted text whose origin cannot be precisely determined according to its current state; nor can its purpose be determined, seeing as the inserted texts does not change anything in terms of the privileges given. Both of the preserved texts exhibit signs of having been copied by a number of copyists, as well as of at least two branches of copying. An analysis of other historical sources and of the circumstances of the adoption of the document has shown that the requests of the Franciscans have a legal base in an older testament, dating

from 1368, showing thus the legal succession of the adoption of the privilege. The contents of the concession itself are without a doubt confirmed by the analysis of Litterae ducalis VIIIa, dating from 1441. Along with it, a true picture of life on the island of Korčula during the end of the 14th century is discernable from certain elements of the document demonstrating the administrative structure and economic activities of the island. The authors conclude that the document displays traits which prove the originality of the text and the ownership of the entire island of Otok (Badija) near Korčula by the Franciscan order of the Fratres Minores.

KEY WORDS: *Franciscans (Friars Minor), Badija, friary, diplomatic analysis.*